

Innledning

Arbeiderpartiet har et positivt og optimistisk utgangspunkt for vår distriktpolitikk. Vi vil føre en politikk som legger til rette for vekst og utvikling i hele Norge. Framtidsoptimisme og et positivt menneskesyn ligger dypt forankret i sosialdemokratiet. Vi tror at vi sammen som fellesskap kan få til mer enn summen av det vi som enkeltpersoner kan utrette. Vi har trua på framtida i hele landet.

Sentralisering er en sterk internasjonal trend, som vi også ser i her i landet. I Norge bor det folk i hele landet. Dette er en viktig verdi i det norske samfunnet som vi må ta vare på. Det trengs politikk og politisk styring som motkraft til sentraliseringen. Her skal Arbeiderpartiet stå i første rekke fordi vi som parti mener at byer og distrikter er gjensidig avhengig av hverandre.

Sosialdemokratisk distriktpolitikk bygger på en grunnmur bestående av arbeid og velferd. Norge har naturressurser godt fordelt over hele landet. For å utnytte dette på en bærekraftig måte, må vi også ha et mangfold av arbeidsplasser i hele landet. Hvis folk skal bo og flytte til et sted, må viktige tjenester som barnehage, skole og helsetjenester være i nærheten. Trygghet og nærhet til tjenestene er viktig for folk.

Ved å føre en målrettet politikk som spiller på distriktenes fordeler kan vi skape varierte arbeidsmarkeder, og sørge for gode liv i distriktene for folk i alle aldre.

Arbeiderpartiets distriktpolitikk bygger på følgende grunnleggende forståelse:

- Tilgang til god digital infrastruktur/ høykapasitets internett er helt avgjørende, både for næringsliv og innbyggere. Dagens innsats for internett og telefondekning i distriktene er ikke god nok. Det offentlige må ta et langt større ansvar for utbygging av internettilgang i Distrikts-Norge. Arbeiderpartiet mener tilgang til høykapasitets internett må bli en rettighet på lik linje med strøm.
- Framtidsrettede arbeidsplasser, basert på ressursene og styrkene til norske distrikter, er forutsetningen for en vellykket distriktpolitikk. Foredling av ressursene våre er nøkkelen.
- Kunnskap og kompetanse er avgjørende for arbeid og for tjenestetilbudet. Da må det gis tilbud om dette i hele landet. Arbeiderpartiet vil satse mer på desentralisert utdanning innenfor fagområder de ulike delene av landet vårt har behov for.
- Trygge velferdstjenester nært folk er grunnleggende for bosetting. Vi vil styrke kommunene og fylkeskommunenenes økonomi, slik at tjenestetilbudet kan videreutvikles og bygges ut i hele landet. Vi vil ha en rettferdig fordeling for å sikre likeverdige tjenester.
- Mulighetene for å bo i Distrikts-Norge etter endt utdanning må styrkes.
- Fylkene kjenner sin lokale næringsstruktur best. Mer beslutningsmyndighet over virkemiddelapparatet må gis til fylkeskommunene.
- God kapitaltilgang er kritisk for videre utvikling av næringslivet i distriktene. Spesielt gjelder det risikokapital. Her må de statlige virkemidlene få en tydeligere distriktsprofil.

Innhold

Oppsummering 1

BY OG LAND HAND I HAND: Vårt verdigrunnlag 4

ARBEID: Verdiskaping og arbeidsplasser 5

VELFERD: Trygge og gode tjenester nært folk 11

INFRASTRUKTUR: Transport og internetttilgang binder landet sammen 14

KOMPETANSE: Kunnskap gjennom hele livet 16

1. BY OG LAND HAND I HAND: Vårt verdigrunnlag

Alle skal ha de samme mulighetene til å leve gode liv. Dette er kjernen i Arbeiderpartiets distriktspolitikk. Kampen mot økende forskjeller handler om mer enn arbeid til alle, inntekstutjevning og lik tilgang til helse og skole. Det handler om makt og mulighet til å bygge gode lokalsamfunn og fellesskap der man bor og der man føler seg hjemme. En stigende uro i Distrikts-Norge og økt sentralisering er noe vi tar på dypt alvor. Arbeiderpartiet vil arbeide for mindre motsetninger. Kjennetegnet ved Norge har vært at vi har klart å ha lik levestandard i bygd og by, og ta hele landet i bruk. Arbeiderpartiet har alltid gått i bresjen for dette. Nå ser vi at forskjellene mellom by og bygd igjen er i ferd med å vokse. Arbeiderpartiet vil bekjempe sentralisering og marginalisering av distriktene. For Arbeiderpartiet er det et utvetydig mål at politikken skal sørge for at folk fortsatt kan leve like gode liv i både by og bygd. Norge skal fortsatt være et nasjonalt fellesskap der folk i alle deler av landet, og alle typer lokalsamfunn, opplever respekt og medbestemmelse i samfunnsutviklingen.

Distriktspolitikk handler om rettferdighet, trygt arbeid, muligheter for kompetanseutvikling, utdanning og gode tjenester nært folk. Framtidstro lokalt gjør Norge bedre nasjonalt. Når man lokalt kjenner at man har makt over egen utvikling og framtid, styrkes den viktige tilliten i samfunnet. Både mellom mennesker, og mellom folk og samfunnsinstitusjoner. Får man ansvar lokalt, tar man ansvar lokalt. Det styrker kompetansen og kunnskapen i befolkningen som helhet, og gjør Norge sterkere i møte med den internasjonale utviklingen.

Det er grunnleggende for Arbeiderpartiet å forstå den tiden vi lever i, og gi svar som folk tror på. En stigende uro i Distrikts-Norge og skjerpede motsetninger mellom by og land, er derfor noe vi tar på dypt alvor. Økt sentralisering er noe vi tar på dypt alvor. Arbeiderpartiet vil arbeide for mindre motsetninger mellom by og land. Markedskreftene og kapitalismen drar med seg fusjoner og oppkjøp, og makt samles på færre hender. Vi opplever at mens verdiene finnes der folk bor, og skapes rundt om i landet, sitter andre igjen med dem. Større deler av verdiskapningen må bli igjen der den skapes.

Vi merker allerede effekten av klimaendringene, og vi ser det særlig i distriktene hvor flom, ras, tørke og andre ekstreme værphenomen blir en stadig vanligere del av hverdagen. Målsetningene er klimapolitikken er like, men tiltakene er forskjellige. Klimapolitikken må behandle distriktene og byene ulikt. Kollektivtrafikk og reduksjon i utslippene fra transport er det viktigste tiltaket i bynære strøk. I distriktene ligger fokuset på hvordan ressursene og den industrielle kompetansen i Distrikts-Norge kan brukes både for å redusere utslipp og for å produsere de produktene vi

trenger i framtidens klimavennlige samfunn. I distriktene handler grønn transport om elektrifisering og omlegging til klimavennlig drivstoff. En slik overgang for ferger og hurtigbåter er viktige for å kutte utslipp i Distrikts-Norge. Som sosialdemokrater er vi opptatt av at markedskreftene må balanseres av politikk. Samtidig ligger det en sentraliserende tendens også i politikken: Det man kan regne på, får ofte trumfe det som er vanskeligere å regne på. Det er heller ikke gitt at det som er rasjonelt i en sektor er det beste for samfunnet som helhet. Vi må bort fra silotenkningen i politikken og offentlig forvaltning.

En helhetlig og langsiktig tilnærming er derfor nødvendig, om vi skal lykkes. Dette er Arbeiderpartiets adelsmerke: Vi tenker helhet og langsiktighet. Vi er et styringsparti, ikke et protestparti. Vi ser framover, ikke bakover.

2. ARBEID: Verdiskaping og arbeidsplasser

Arbeiderpartiet ønsker at det skal bo folk i hele landet. Dette er grunnlaget for å kunne høste av de rike ressursene i landet vårt. En nøkkel til å ta hele Norge i bruk er at det finnes varierte arbeidsplasser i hele landet. For å få det til må eksisterende arbeidsplasser sikres og videreutvikles, samtidig som det må skapes nye. Arbeidsmarkedet og mulighetene for å få jobber som krever ulike kvalifikasjoner må styrkes i Distrikts-Norge. Naturressurser må gi ringvirkninger og arbeidsplasser lokalt, og statlige arbeidsplasser skal fordeles i hele landet.

Arbeiderpartiet ønsker å legge til rette for at flere kvinner skal kunne etablere seg innen primærnæringer som jordbruk, reindrift, skogbruk og fiske. Vi vil blant annet se på mulighetene for å kombinere jobb og familie, og styrke mulighetene for kompetanseutvikling og etterutdanning det er behov.

Arbeiderpartiet vil ha mer lokal og regional kontroll på midler til forskning, innovasjon og næringsutvikling. Innovasjon Norge og SIVA er viktige virkemidler for å realisere verdiskapende næringsutvikling i hele landet. Arbeiderpartiet vil at selskapene skal ha en tydeligere distriktpolitisk profil enn det som er tilfellet i dag. Fylkeskommunenes eierandel i Innovasjon Norge må økes. I tillegg vil Arbeiderpartiet ha regionale styrer for å sikre bedre prioriteringer. Forskningsrådets midler må ha en god distriktsprofil.

Det må satses mer på utvikling av klynger og nettverk av mindre og mellomstore bedrifter for å skape innovasjon og stordriftsfordeler.

De siste årene har regjeringen kuttet mye i midlene til næringsutvikling i distriktene. Arbeiderpartiet vil styrke de regionale utviklingsmidlene slik at det kan drives næringsutvikling i hele landet gjennom virkemidler som investeringsstøtte og regional transportstøtte. Vi vil også øke de regionale forskningsfondene. Dette vil legge til rette for satsing på nye næringer, ny industri og gründerskap i distriktene. Teknologit utvikling skal bidra til å utvikle ny industri basert på naturressursene våre.

Differensiert arbeidsgiveravgift er et svært viktig enkelttiltak i distriktpolitikken og utgjør om lag 14 mrd. kroner årlig. Dette er viktig for verdiskapingen. Ordningen revideres med jevne mellomrom og Arbeiderpartiet skal være garantisten for å sikre arbeidsgiveravgift videreføres.

Når det etableres nye statlige arbeidsplasser, skal disse plasseres rundt i hele landet. Vi vil vurdere å flytte eksisterende statlige arbeidsplasser der det styrker den regionale utviklingen. Ved endringer skal det føres dialog med de ansattes organisasjoner.

Det er behov for større investeringer i ny industri og nye arbeidsplasser i Norge. Næringspolitikken må styrkes og det er behov for risikokapital for større industrielle prosjekter. Det vil være en stor fordel for hele landet med statlige virkemidler som utløser investeringer og øker verdiskapingen i næringer basert på de rike naturressursene i Norge.

Det er stort behov for vesentlig mer risikokapital til ny industri og nye industrietableringer. De eksisterende virkemidler dekker ikke dette behovet. Det må utredes nye grep for å sikre formålet.

Arbeiderpartiet vil:

- Øke regionale utviklingsmidler til alle fylker. Beslutninger om disse midlene må ligge på lokalt og regionalt nivå.
- Heve kompetansen på næringsutvikling i distriktene gjennom kompetanseprogram for næringsutviklere og økt satsning på næringsretta forskning, spesielt på verdiskaping, og legge til rette for gründerskap og oppstartsbedrifter.
- At deler av det nasjonale virkemiddelapparatet regionaliseres og gis en tydeligere distriktpolitisk profil, samt styrke regionale forskningsfond.
- Sikre gode rammevilkår for de tradisjonelle samiske næringene.
- Videreføre ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift.
- At virkemidlene må legge til rette for at det er attraktivt å etablere industri med store investeringsbehov i distriktene.
- Beholde omstillingsloven og sikre fylkenes rolle.
- Legge til rette for at flere kvinner skal kunne etablere seg innen primærnæringene.

2.1. Industri

Arbeiderpartiet vil utnytte mulighetene og handlingsrommet for å gi norsk industri en større plass i norsk arbeids- og næringsliv. Norge har mange fortrinn som kan gjøre dette mulig, blant annet rik tilgang på naturressurser. Det er i distriktene naturressursene ligger, og det er der de må utnyttes til å skape nye arbeidsplasser.

Tilgangen til ren fornybar kraft har lagt grunnlaget for en kraftforedlende industri, som gir arbeidsplasser og utvikling i store deler av Distrikts-Norge. Resursene i distriktene må anvendes slik at de gir arbeidsplasser i distriktene, enten det er kraft, fisk, mineraler, skog eller jordbruk. Vi må satse mer på industriutvikling, bioøkonomi og grønne arbeidsplasser. Olje- og gassnæringen gir arbeidsplasser langs hele kysten, og det er særlig viktig at ringvirkninger på land i distriktene sikres fra olje- og gassnæringen.

Arbeiderpartiet vil legge til rette for fortsatt aktivitet og verdiskaping fra petroleumsvirksomheten. Vi vil sikre oljenæringen forutsigbare rammebetingelser som gjøre det mulig å opprettholde kompetanse og gjøre langsiktige investeringer.

Arbeiderpartiet vil:

- At virkemiddelapparatet i større grad rettes mot allerede eksisterende industri, for å sikre utvikling, omstilling og knoppskyting
- Utvikle norsk industri i tett samarbeid med ledende forskningsmiljøer med grunnlag i tilgang på råstoff, nasjonalt eierskap til naturressursene, høy kompetanse og våre konkurransefortrinn.
- At det innføres ordninger for å avlaste risiko for ny industribygging innen bioøkonomi og ny industri. Det er særlig viktig at nyetablerte selskaper kan dra nytte av ordninger for risikoavlastning i investeringsfasen.
- Stimulere kommuner og regioner til å legge verdiskapings- og industristrategier og understøtte disse.
- Bruke ENOVA som et tydeligere virkemiddel i næringspolitikken.
- Legge til rette for grønne datasentre som gir lokale ringvirkninger. Vi ønsker ikke å legge til rette for utvinning av kryptovaluta.
- At det må opprettes et større industrifond som formidler lånekapital og risikokapital for ny industri og nye industrietableringer.
- Bruke lover, forskrifter og økonomiske incentiver for å øke bruken av fornybare ressurser, og legge til rette for økt bruk av fornybar energi til industriproduksjon.
- Stimulere til effektiv og god ressursbruk slik at ressursene i størst mulig grad kan danne industrielle verdikjeder i Norge.
- Gjennomgå konsesjoner og arealprosesser for å sikre større forutsigbarhet og raskere avklaringer for tillatelser slik at beslutningsprosesser for investeringer blir mer forutsigbare. At gruveavfall som hovedregel skal benyttes til tilbakefylling og alternativ bruk (som f.eks pukk, grus, asfalt).
- Stimulere til utvikling av grønn og klimavennlig industri basert på lokale naturressurser

2.2 Fiskeri og havbruk

Norge skal være en verdensledende sjømatnasjon. Gjennom å utnytte det store vekstpotensialet som finnes i næringen slik den er i dag og gjennom å legge til rette for mer bearbeiding og industrialisering i Norge kan vi ta nye og større posisjoner i et globalt marked. Fiskerinæringa er bærebjelken i store deler av Kyst-Norge, og den fremste forutsetningen for bosetting der. Arbeiderpartiet mener at fiskeressursene er fellesskapets eiendom og skal underlegges en bærekraftig forvaltning som stimulerer til rekruttering og lokalt eierskap.

Havbruksnæringa er også en svært viktig distriktsnæring. Næringa har potensial for å bidra med enda mer verdiskaping som gir et godt grunnlag for bosetting og lokale ringvirkninger. Nok areal er viktig for at havbruksnæringa skal kunne drive bærekraftig.

Arbeiderpartiet vil:

- Legge til rette for at mer fisk landes langs kysten, og stimulere til mer videreforedling av fisken, og flere arbeidsplasser på land.
- Utgreie økonomiske ordninger som gjør det enklere for unge å kjøpe/kjøpe seg inn i fiskefartøy
- Evaluere ordninga med rekrutteringskvotar for ungdom
- Legge til rette for fleire lærlingar i heile sjømatsektoren
- Sikre mottaksnettverk gjennom føringstilskot og god infrastruktur
- Styrke marin og maritim utdanning, også med desentraliserte studietilbod

- Sikre en fisker-eid og variert flåte for å kunne utnytte ressursgrunnlaget både nære kysten og lengre til havs.
- At en langt større andel av oppdrettsfisken skal bearbeides i Norge for å skape flere lokale arbeidsplasser og større lokal verdiskaping. Legge til rette for helårlige arbeidsplasser i fiskerinæringen, både på hav og i landindustrien.
- At vertskommunene skal sikres stabile forutsigbare inntekter for bruk av areal og for å tilrettelegge for nytt areal for oppdrettsnæringen, også når det ikke er vekst.
- At næringen må sikre en drift som ikke truer miljøet, samt ivaretar vårt nasjonale ansvar for å sikre villaksen.
- Gjøre det lettere og mer attraktivt å drive med tareproduksjon.
- Jobbe for at det bygges miljøstasjoner på alle fiskerihavner langs norskekysten der man kan pante fiskeutstyr
- Styrke arbeidet med kompetansesentre for marine næringer.
- Støtte utviklingen av ny teknologi som kan redusere klimagassutslippene fra kystflåten

2.3 Jordbruk, skogbruk og reindrift

Landbruket er den største kilden til sysselsetting i privat sektor, og verdiene vi finner i jord, skog og beiteområder gir grunnlag for verdiskaping og arbeidsplasser. Primærnæringene må sikres gode vilkår for å opprettholde arbeidsplasser. Klimaendringer og raskt økende befolkning i verden bidrar til behovet for å øke selvforsyningen og verdiskapingen på våre verdifulle naturressurser. Utviklingen hvor selvforsyningsgraden faller samtidig som store områder gror igjen, må snus. Betydelige deler av beiteområdene og arealene i Norge ligger spredt mellom fjorder og nært fjellområdene våre. Det er derfor helt avgjørende at det er framtidsutsikter for å drive også på mindre og mellomstore bruk. Arbeiderpartiet vil sikre en jordbrukspolitikk som gir trygg mat av topp kvalitet, biologisk mangfold, levende bygder og kulturlandskap med grunnlaget det også skaper for turisme.

Bærebjelkene som ligger i jordbruksavtalen, importvernet, eiendomslovgivningen og markedsordningene, har tjent oss godt og skal ligge fast.

Næringene må få beskyttelse for sine arealer med miljøvennlig og framtidsretta politikk for godt vern av matjord. Vi vil styrke arealvernet, blant annet ved å utvikle positive virkemidler for å få kommuner til å planlegge med minst mulig omdisponering av gode beiteressurser og matjord.

Et aktivt skogbruk med planting sikrer opptak av karbon. Norge har store muligheter for å bygge ny industri med basis i skogressursene. Både tilgang på råstoff og infrastruktur muliggjør betydelig større industriutvikling. Arbeiderpartiet vil sørge for gode lokale utdanninger for landbruket både på videregående og fagskoler.

Arbeiderpartiet vil:

- at adkomst til hogstfeltene og uttak av virke sikres gjennom økt satsing på skogsbilveier, fjerning av flaskehalser og styrking av øvrig infrastruktur. - arbeide for en aktiv skogeierpolitikk, og stanse Statskogs utsalg av skogeierdommer.
- Gjennomføre en opptrappingsplan for jordbruket med praktisk og langsiktig klimatilpasning for å takle både tørke og flom.

- Sikre et jordbruk med variert bruksstruktur som er tilpasset alle deler av Norge.
- Sikre gode investeringsordninger som bidrar til fornyelse og klimatilpassing av landbruket.
- At dyrka mark skal bli holdt i hevd, at jordvernet må være sterkt og at det legges til rette for nydyrking.
- Legge til rette for småskalaprodusenter
- Sikre at Norge er verdensledende på dyrevelferd og laveste antibiotikabruk.
- Øke beitebruken for dyrevelferden og ressursutnyttelsen.
- At forvaltningen av rovdyrpolitikken må følges opp som vedtatt av Stortinget slik at beiteressursene i større grad kan utnyttes.
- Utvikle bruk av gjødsel fra husdyr til klimavennlig drivstoff og biogjødsel.
- Øke bruken av tre som byggemateriale for å kutte klimautslipp og etablere et utviklingsprogram for trebygg i norsk landbruk.
- At Statskog skal kunne være medinvestor i lokal skogindustri.
- Styrke Investinors skogsatsing.
- Sørge for støtte til planting.
- Legge til rette for småskalaprodusenter
- Jobbe for en helhetlig revidering av Reindriftsloven
- Ha tettere samarbeid regionalt mellom staten og næringen for å løse regionale utfordringer med rekruttering til jordbruket.
- Sikre nødvendige omstillingsmidler for etablering av ny landbruksvirksomhet basert på gårdsbrukets ressurser blir stilt til rådighet i avviklingsperioden for pelsdyrnæringen.
- At fagskolene i landbruket må få statstilskudd slik som andre fag.

2.4 Norsk fornybar kraft og energi

Vannkraft er en nasjonal ressurs som hentes ut i distriktene. Samfunnskontrakten der kommunene er gitt rett til en andel av denne verdiskapningen er under press. Distriktene har over tid avstått verdifulle naturressurser lokalt for å tjene felleskapet med et grunnleggende behov nasjonalt.

Retten til en andel er en erstatning for naturinngrep som hindrer full utnyttelse for allmennheten i berørte områder. Den kommer også av et reelt ønske om at det skal bo folk og føre til arbeidsplasser i distriktene slik at verdiskapningen ligger igjen lokalt. Dette er et godt eksempel på en rettferdig fordelingspolitikk.

Utbygging av vind, sol og bølgekraft vil øke de neste årene, og uttak av disse nasjonale ressursene vil kreve sitt av naturen. Derfor må distriktene sikres gode, rettferdige og forutsigbare ordninger som følger samme prinsipp. Dette vil Arbeiderpartiet sikre og bygge videre på, ikke endre og svekke, slik utviklingen har vært de siste årene.

Behovet for nytt nett og opprustning av eksisterende nett er stort og økende i alle deler av landet for å sikre tilstrekkelig forsyningsikkerhet. I dag betaler nettleiekundene i distriktene dyrt for forsyningsikkerhet og strømtilgang for hele landet og her mener Arbeiderpartiet at det trengs en mer rettferdig fordeling. Det er viktig at for høye anleggsbidrag ikke blir til hinder for viktig næringsvirksomhet rundt i landet.

Arbeiderpartiet vil:

- At tilgang på sikker, tilstrekkelig og fornybar kraft må sikres. Staten må ta en mer aktiv rolle i opprustning av kraftnettet og der det er nødvendig med bygging av nytt nett.
- Opprusting av eksisterende nett for frakt av kraft og utbygging av nye nett vil være avgjørende for norsk næringsliv sitt marked i framtida.
- Skape rom i den lokale beskatningsretten for at kommuner skal få sin del av verdiskapning lokalt også fra industrien
- Norsk fornybar kraft er et fortrinn som skal brukes aktivt for å styrke norske virksomheter sin konkurransekraft internasjonalt samtidig som det skal brukes til å legge til rette for ny industri.
- De særnorske ordningene innenfor vannkraft som skaper en rettferdig fordeling må opprettholdes, styrkes og overføres til andre kraftområder.
- At det skal gjeninnføres ordninger for utjevning og rettferdig fordeling av nettleien.

2.5 Reiseliv og turisme

Norsk natur er sett på som noe av det vakreste i verden. De spektakulære stedene og opplevelsene finnes i hele Norge, men i størst omfang i distriktene. Potensialet for vekst i reiselivet og turismen er enorm, men vi må samtidig løse utfordringene med å sikre kvalitet, bærekraft og helårsarbeidsplasser. Arbeiderpartiet mener at Norge må ha en tydelig reiselivspolitik for å utnytte dette potensialet og å løse utfordringene næringen har.

Arbeiderpartiet vil:

- Åpne for at kommunene kan ta inn reisemålsbidrag fra turister og cruiseturister som finansiering av lokale fellesgoder
- Vurdere behovet for å utvikle kompensasjonsordninger for kommuner med særlig mange fritidsboliger grunnet økt belastning på lokal beredskap og helsetjenester
- Legge til rette for økonomiske ordninger slik at virksomheter får muligheter til å utvikle nye og lønnsomme produkter og tjenester med minimale klimaavtrykk og hindrer sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.
- Gi reiselivsnæringen gode rammebetingelser som sikrer vekst, innovasjon og utvikling av tjenester og produkter.
- Bruke reiselivet som en arena for å prøve ut og vise fram ny norsk teknologi.
- Gi Statens Vegvesen et tydeligere ansvar for oppbygging av relevant servicetilbud langs fylkes, riks- og nasjonale turistveier.
- At praktisk forvaltning av nasjonalparker må skje gjennom lokal styring med utgangspunkt i nasjonale føringer.
- At internasjonal markedsføring av Norge som reisemål må vise bredden av reiselivet og styrkes ytterligere
- Etablere prosjekter hvor kultur, reiseliv, næringsliv og kommunen jobber tettere sammen for å få attraktive reiselivsmål
- Redusere lokal forurensning gjennom tilrettelegging av landstrøm for cruisebåter.

3. VELFERD: Trygge og gode tjenester nært folk

Fundamentet for bosetting er arbeid og trygge velferdstjenester. Arbeiderpartiet vil at viktige velferdstjenester i folks hverdag skal være tilgjengelig i hele landet nær der folk bor. Distriktpolitikk innebærer at kommuner og fylkeskommuner over hele landet skal gi sine

innbyggere et godt tjenestetilbud slik at folk får muligheten til å bo og arbeide i hele landet. Gode lokalsamfunn, trygge nærmiljøer og sterke fellesskap gir mulighet til et godt liv.

En grunnleggende forutsetning for et samfunn der velferden kommer alle innbyggere i hele landet til gode, er en sterk og forutsigbar kommuneøkonomi. Dette vil Arbeiderpartiet prioritere. I tillegg er det avgjørende med en rettferdig fordeling av inntektene kommunene i mellom, for å gi innbyggerne likeverdige tjenester uansett hvor de bor. Stortinget må ta det økonomiske ansvaret når det fastsetter individuelle rettigheter som skal ivaretas av kommuner og fylkeskommuner.

Arbeiderpartiet vil:

- Øke inntektene til kommunene og fylkeskommunene.
- Følge opp gjennomgangen av det kommunale og fylkeskommunale inntektssystemet for å sikre et likeverdig tjenestetilbud i hele landet. Inntektssystemet må ta behørig distriktshensyn og inneholde spredtbygdkriterier og skjønnsmidler.

Kommunene har ansvaret for blant annet barnehage, skole, eldreomsorg og helsetjenester. Mange kommuner har, og vil ha, utfordringer knyttet til rekruttering av ansatte til velferdstjenestene, som helsefagarbeidere, sykepleiere, lærere og fastleger.

Arbeiderpartiet vil:

- Gjennomføre en kompetansereform med mer penger til etter- og videreutdanning, som skal sikre god tilgang på kompetent arbeidskraft i hele landet i samarbeid med partene
- At kommunene og staten skal opprette flere lærlinge- og praksisplasser innenfor velferdstjenestene.
- At kommunene må rustes økonomisk for å tilby heltidsstillinger.
- Styrke samhandling mellom kommuner og sykehus for å øke rekrutteringen til helsetjenestene.
- Gjennomgå fastlegeordningen for å sikre god dekning i distriktene.

Arbeiderpartiet vil videreføre prinsippet om at alle kommuner og fylkeskommuner skal ha de samme oppgavene. Generalistkommuneprinsippet hindrer inndeling i et A- og B-lag av kommuner.

Arbeiderpartiet vil:

- Styrke lokaldemokratiet ved at flere beslutninger skal tas nært folk. De som kjenner best til utfordringene, kan ta ansvar for egne prioriteringer. Kommuner og fylkeskommune kan få større handlingsrom for hvordan oppgavene organiseres og løses.
- At flere oppgaver overføres og større myndighet gis til kommuner og fylkeskommuner. Nye oppgaver bør legges til laveste effektive forvaltningsnivå. Nye oppgaver må følges av økte ressurser slik at fylket kan løse de nye oppgavene på en god måte.

Utviklingen av mindre byer og tettsteder må bli en viktigere del av distriktpolitikken fordi de binder sammen de mer spredtbygde distriktene og de større byområdene til større bo- og arbeidsregioner. De spiller en viktig rolle når det gjelder både offentlig og privat service til

omlandet som ellers ikke ville komme uten samordnet innsats. De mindre byene og tettstedene må være fysisk attraktive med god stedlig utforming.

- Arbeiderpartiet vil prioritere virkemidler som støtter de små og mellomstore byene til å utvikle seg som regionsentre. Vi vil ha en offensiv småbypolitikk.

Trygghet og beredskap

Trygghet er grunnleggende premisser for en videre utvikling av mulighetene i Norge. Den demografiske utviklingen, lange avstander, tøffe værforhold og mangelfull kommunikasjon kan gjøre beredskapsarbeidet i Norge svært krevende. Med knappe ressurser er samarbeid mellom aktørene viktig for å kunne løse krevende situasjoner. Arbeiderpartiet mener det er viktig at vi har en beredskap innen brann, politi, redning og helse med kompetanse og nærhet til der folk bor.

Arbeiderpartiet vil:

- Styrke helseforetakene økonomisk for å sikre gode sykehusstilbud og helsetjenester også i distriktene.
- Etablere flere distriktsmedisinske senter, i tillegg til de tilbudene som finnes i dag
- Utvide kapasiteten i luftambulansetjenesten og øvrig ambulansetjeneste og styrke helseforetakene økonomisk.
- Skape økt trygghet for befolkninga ved å forskriftsfeste responstid for blålysetatene.
- At politiet skal inneha god lokalkunnskap og -forståelse og være tilstede for folk når det er behov, men også for å forebygge kriminalitet..
- Styrke politidistriktenes ressurser for å kunne levere gode tjenester over hele landet. Målet skal være å sikre tilstedeværelse av et kompetent og effektivt lokalt nærpoliti der befolkningen bor.
- Nødnettet må tåle været og det klimaet vi kan forvente.

3.2 Bolig

Alle har rett til en trygg og god bosituasjon, og bolig er en sentral del av fordelingspolitikken. Arbeiderpartiet vil ha en boligpolitikk som gir folk muligheten til selv å velge hvor de vil bo. I Distrikts-Norge kan bygging av nye boliger være forbundet med risiko ettersom byggekostnadene kan overstige salgsverdien av en bolig.

Arbeiderpartiet mener boligbygging er et politisk ansvar. Både staten og kommunene har ansvar for at det bygges nok boliger og at det bygges varierte boliger. Vi vil styrke Husbanken og gi kommunene større frihet til å støtte boligprosjekter i sine nærområder.

Arbeiderpartiet vil:

- At kommunene må legge til rette for kommunale tomter og rimelige boliger for førstegangsetablerer og studentboliger.
- At kommunene, i samarbeid med aktører som boligbyggelagene, bygger boliger og selger dem til forhåndsdefinert pris til førstegangskjøpere. Arbeiderpartiet vil gjenreise den sosiale boligutbyggingen.

- Øke utlånsrammene i Husbanken slik at flere kan få startlån. Husbanken må i større grad nyttes som et virkemiddel også for førstegangsetablerere.
- Oppfordre kommuner å bruke «fra leie til eie» som et prinsipp i lokal boligsosial planlegging og utforming.
- At startlån skal være tilgjengelig for ungdom som egenkapital og skal vurderes etter inntekt og formue.
- Innføre rett til leie-til-eie med finansiering gjennom Husbanken for vanskeligstilte på boligmarkedet
- Unngå for sterk konsentrasjon av kommunale boliger på ett område
- Inngå forpliktende samarbeid mellom kommuner, stat og boligbyggelag med sikte på å ta i bruk leie-til-eie-modellen i flere utbyggingsprosjekter.
- Etablere flere ikke-kommersielle utleieboliger.

3.3 Kultur

Kulturopplevelser binder sammen mennesker og gir livene våre innhold. Kultur er viktig for vår egen identitet, bryte ned barrierer og skape sterke fellesskap. Norge skal være en kulturnasjon som gir mennesker noe å leve for, men det er også en bransje man skal kunne leve av. For å få til dette er vi avhengig av et godt og rikt kulturliv i hele landet.

Norge har en mangfoldig og sammensatt befolkning. Språk og kultur gis mulighet til å overleve i aktive miljø, der mennesker møtes og folk bor. Norge har et spesielt ansvar for den samiske befolkningen, som skal ha reell mulighet til å lære samisk, bruke det i hverdagen og kunne overlevere det til neste generasjon.

Arbeiderpartiet vil:

- Gjennomføre et nytt kulturløft, der kulturens andel av statsbudsjettet gradvis skal økes til 1 prosent. Veksten på statsbudsjettet skal komme hele landet til gode.
- Satse på etablering av kulturnæring, og skape flere arbeidsplasser som kommer hele landet til gode innen kultur.
- Utvide ordningene med den kulturelle skolesekken, den kulturelle spaserstokken, den kulturelle bæremeisen og den kulturelle nistepakken.
- Styrke de kommunale kulturskolene og sørge for et godt og variert tilbud i hele landet.
- Sikre at Riksteateret og Rikskonsertene får forutsigbar og økt økonomisk støtte.

4. INFRASTRUKTUR: Transport og internetttilgang binder landet sammen

Det må være enkelt å frakte varer og mennesker rundt i Norge. Målet om å skape arbeidsplasser og levende lokalsamfunn i hele landet forutsetter en satsing på veier, jernbane, fly, sjøtransport og godt utbygd internett.

Veier, jernbane, havner, ferjer og flyplasser binder Norge sammen. Arbeiderpartiet mener derfor at staten og det offentlige må ha hovedansvaret for at dette fungerer godt. Særlig gjelder dette distriktene hvor det ikke er grunnlag for kommersiell drift.

Ny teknologi skaper nye muligheter for distriktene. Folk og bedrifter er avhengige av å være koblet til internett for å skape arbeidsplasser og leve gode liv. For oss er det dermed en avgjørende del av distriktspolitikken at det skal sikres tilgang til høykvalitets internett i distriktene. Skal distriktene kunne gripe de mulighetene som ligger i ny teknologi, må det legges til rette for nettopp det. Digitaliseringen går stadig raskere, og tilgang på kapasitet på bredbånd og mobilnett er blitt en avgjørende forutsetning for utviklingen av alle sider av samfunnslivet. For å lykkes med en slik utbygging, og for å sikre tilstrekkelig vedlikehold mener Arbeiderpartiet at staten må ta det samme ansvaret her som på andre viktige samfunnsområder. Fylkesveiene er viktige for folk og næringsliv. Fylkeskommunene må settes i stand til å ruste opp fylkesveinettet.

I et langstrakt land med store avstander er det viktig å være bevisst de utfordringene det kan skape for beredskaps- og sikkerhetshensyn med lange avstander og større fare for brudd i infrastrukturen. Dette gjelder også matforsyningssikkerhet.

Arbeiderpartiet vil:

- At utbyggingen av bredbånd og tilsvarende løsninger for høykvalitets internetttilgang i distriktene må gis et skikkelig løft. Det samme gjelder utbygging av mobilnettet og DAB nettet. Arbeidet som gjøres i dag på dette området er ikke tilstrekkelig.
- At utbygging av bredbånd og mobilnett i områder hvor det ikke er kommersielt grunnlag for tilstrekkelig kapasitet må løftes over statsbudsjettet inntil det er full dekning. Alle innbyggere skal ha tilgang til høykapasitets internetttilgang. Det må samtidig sikres midler til vedlikehold og sikring av nettene.
- At kommunene må pålegges en plikt til å sikre et minimumstilbud med opplæring for dem som har behov for hjelp til å mestre ny teknologi.
- At fasttelefonforbindelse og postombæring på alle hverdager ikke tas bort før alle har gode alternative løsninger og sikker og god tilgang til internett.
- At hensyn til sikkerhet og beredskap må få større vekt i samferdselsprioriteringene. Fjerning av flaskehalser, ras-, tunnel- og flomsikring er særlig viktig.
- At større driftssikkerhet for jernbanen må gis prioritet. Dette er en forutsetning for økt bruk til både person- og godstransport. Statlige virkemidler må tas i bruk for å få mer gods på bane og sjø. Jernbanen må tas i bruk i større grad i lokaltrafikken også utenfor de store byregionene der forholdene ligger til rette for det. Det bidrar også til gode miljøhensyn.
- Styre utbyggingen av havner og flyplasser bedre for å sikre at deres fortrinn blir utnyttet effektivt i det samlede transportsystemet.
- Føre en samferdselspolitikk som legger til rette for større bo- og arbeidsregioner og bidra til at mindre byer og tettsteder blir attraktive for bosetting og næringsliv. Forholdene for pendlerne må bedres ved bedre tilgang på innfartsparkeringsplasser
- Sikre et godt og likeverdig tilbud på de regionale flyrutene.
- Prioritere øremerkede midler til opprusting av fylkesveier som er særlig dårlige i forhold til kritisk person- og godstransport. Lav standard på fylkesveier er et stort problem i mange distrikter. En tilsvarende ordning for kommunale veier bør vurderes.
- Flomsikring er en avgjørende prioritering framover. Midlene NVE disponerer til dette løser bare en brøkdel av utfordringene.
- Bygge ut kollektivtilbudet også i distriktene, slik at buss og tog i større grad kan bli et alternativ til biltransport for flere. Særlig for ungdom og eldre vil dette være viktig. Utrede bruk av fleksibel

veibruksavgift som varierer med geografisk plassering og utslippsintensitet i drivstoffet og vegprising til erstatning for dagens bompenger og andre driftsrelaterte bilavgifter.

- Vi vil prioritere trygge reiseveier ved å satse på tunnelsikkerhet og rassikring, samt følge opp arbeidet til nasjonal rassikringsgruppe
- Utvikle innovativ kollektivtrafikk i distriktene.
- Sørge for innovative løsninger for fossilfri transport i distriktene. Virkemidlene for reduserte klimautslipp gjennom sjøtransport og bestillingstransport må utvikles. Det må være krav om landstrøm, og fossilfri utslipp i fjordene.
- Bygge ut hurtigladere i elbiler og støtte utviklingen av fossilfrie drivstoff som biogass og hydrogen for tungtransporten.
- Sette fylkeskommunen i stand til å sikre at øyer og veiløse kystsamfunn som er helt avhengig av sjøtransport, må ha tilstrekkelig båt- og fergetilbud som kan sikre levedyktige næringsliv og bosetting. Staten må ta en større del av finansieringen av fylkesvegfergene. At øyer og veiløse kystsamfunn som er helt avhengig av sjøtransport, må ha tilstrekkelig båt- og fergetilbud som kan sikre levedyktige næringsliv og bosetting
- Innfartsparkeringer i distriktene skal være rimelig eller gratis for kollektivbrukere.
- Kompensere mer av utgiftene dersom vedlikehold og utbygging av fiskerihavnene blir regionalisert, må det overføres nødvendige midler til fylkene.

5. KOMPETANSE: Kunnskap gjennom hele livet

Det er en grunnleggende forutsetning for at vi skal kunne klare å bevare og videreutvikle vårt velferdssamfunn, at vi klarer å ta i bruk de store menneskelige ressurser vi i har i alle deler av landet. Alle må få mulighet for utdanning og kompetansebygging som passer for dem og som samfunnet har behov for. Det gjelder både teoretisk utdanning og læring av praktiske ferdigheter, og ikke minst samspillet mellom dem.

Livslang læring med flere utdanningsrunder vil være det normale i framtida. Utfordringen er å le for at distriktene skal kunne delta i denne utviklingen på en god måte. Her er et tett samarbeid med det lokale næringslivet og fagbevegelsen av avgjørende betydning, i tillegg til at samarbeid mellom kommunene og utdanningsinstitusjonene må bedres. NAV er en sentral samarbeidspartner og bedre muligheter for utvidet bruk av deres virkemidler i distriktene er viktig. I dette ligger det også at det vil bli nødvendig i distriktene å bryte tradisjonelle grenser mellom NAV-virkemidlene og andre virkemidler.

Det er viktig å redusere frafallet i videregående skole. En desentralisert skolestruktur, elevhybler og å øke borteboerstipendet er nødvendig for å sikre reell rett til utdanning i hele landet og at reiseveien til skolen ikke blir for lang. Desentralisert undervisning for 16- åringer er også et viktig virkemiddel. Satsningen mot frafall må imidlertid bli bredere og mer langsiktig. Det er kommunen og fylkeskommunene som er skoleeiere, men nasjonal politikk må sikre at de er i stand til å utføre oppgavene i tråd med Arbeiderpartiets ambisjoner

Helsefagarbeidere er en viktig yrkesgruppe for en sterk felles helsetjeneste, og er en avgjørende del av bemanningen både på norske sykehus og i kommunehelsetjenesten i gode team rundt pasienter og brukere. Lærlingeordningen for helsefagarbeidere kan lages som en vekslingsmodell der lærlingene får erfaring fra både helse og omsorgssektoren i kommunene og sykehus.

Fagskolene har en sentral rolle i arbeidet for å sikre god tilgang på faglært arbeidskraft til nærings- og arbeidslivet i hele landet. Særlig kritisk er fagutdanninger som kan dekke kompetansebehovene i fornybare næringer, teknologiutvikling og omsorgsykker. Fylkeskommunene må derfor gis god nok økonomi til å ha sterke fagtilbud på yrkesfag og relevante fagskoletilbud også i distriktene. Det er mange fagbrev som gir muligheter for arbeid både regionalt og ellers i landet vårt. En skikkelig satsing på yrkesfag og fagskole som er bedre tilpasset det lokale næringslivets behov, gir derfor samtidig større frihet til bostedsvalg og bidrar til arbeidsplasser og tilgang på fagarbeidere i hele landet.

Det er viktig med fysiske møtesteder for folk som tar utdanning ved høyskoler og universiteter desentralt. Det bidrar til høyere gjennomføring og kvalitet i utdanningen og er en kostnadseffektiv og målrettet måte å nå ut med etter- og videreutdanning til enda flere arbeidstakere som ellers ikke hadde fått utdanning. Desentralisert utdanning er viktig for å dekke det store behov for nyutdannede i yrker som er viktige for velferdsstaten, som sykepleiere, vernepleiere og barnehagelærere.

Arbeiderpartier vil:

- Sette fylkeskommunen i stand til å opprettholde en desentralisert skolestruktur i videregående utdanning.
- Ordningen med desentralisert undervisning for 16-åringer, må videreføres og videreutvikles, slik at de yngste som ønsker kan bo hjemme så lenge som mulig.
- At kommuner og fylkeskommuner skal adgang til å si nei til etablering av privatskoler.
- Legge til rette for at skoleeier kan følge opp satsningen på de yrkesrettede fagene.
- Utvide Yrkes- og studieforberedende kompetanse (YSK) til alle fylker.
- At alle sykehus i landet må ta inn lærlinger i helsefagarbeiderfaget og andre relevante yrkesgrupper
- Sørge for flere fagskoleplasser som dekker nye behov i det regionale arbeidsmarkedet, med særlig vekt på fornybare næringer, teknologiutvikling og omsorgsykker.
- Legge til rette for mer desentraliserte utdanningstilbud ved bedre og mer forutsigbar finansiering
- At det må etableres flere øremerkede studieplasser til sykepleierutdanningen og lærerutdanningen gjennom høyskoler, universitet og utdanningsentrene, og at det sikres praksisplasser gjennom utdanningen.
- Sikre samisk sykepleierutdanning for å ivareta språklig og kulturelt kompetente sykepleiere til samiske distrikter.
- Bidra til at voksenopplæringen får en vesentlig høyere status og bli bedre integrert i det samlede utdanningssystemet.
- Sikre at alle arbeidstakere i hele landet har en reell rett til kompetanseheving. Utvikle ordninger som gjør retten til kompetanseheving mulig for alle arbeidsgivere og ansatte. Dette skal utvikles i tett samarbeid med partene i arbeidslivet.
- Sørge for en velfungerende web-basert kompetanseportal. Portalen skal gi lett tilgjengelig informasjon om kurs og utdanningstilbud over hele landet.
- Bidra til at arbeidsledige får muligheter til å omstille seg gjennom utdanning eller annen kompetanseutvikling, blant annet gjennom å gjøre det lettere å fullføre videregående opplæring og å kombinere studiepoeng med NAV-stønad.

